

Trivselesunds Allehanda

HÖJDPUNKTER FRÅN TILLVÄXTVERKETS SATSNING PÅ KOMMUNER FÖR SERVICEUTVECKLING

Sid 2

"En breddad bild av vad kommuner kan göra för service"

23

kommuner cyklar nu vidare

Kommuner för serviceutveckling

SATSNING 23 kommuner har varit med i insatsen kommuner för serviceutveckling. De har jobbat för att bli bättre på att samverka lokalt och för att etablera interna arbetssätt som gör arbetet mindre sårbart.

Kommunens roll för tillgänglig service i landsbygder är jätteviktig men det är svårt att veta vad man kan göra och hur man kan hjälpa till när marknadsunderlaget inte räcker.

I denna tidning besöker vi kommunerna för att höra vad de gjort, få tips på lösningar och vilka utmaningar som behöver hanteras för att få snurr på arbetet med serviceutveckling. Och därmed kunna cykla vidare utan stöd.

Butiker är ofta nav för annan grundläggande service.

Servicelösningar och smart samverkan

Kommuner och lokalsamhällen utvecklar service tillsammans

RESULTAT Utan tillgång till affärer, mackar och annan grundläggande service fungerar det inte att bo, besöka eller driva företag i landsbygder. En av kommunerna som testat nya lösningar och samverkansmodeller för att stärka den kommersiella servicen är Umeå. Resultatet blev bland annat ny samverkan där en lokal butik levererar matkassar till bygdegården i grannbyn och varor till den intilliggande campingkiosken. Och att landsbygdsbutikerna och deras viktiga roll i samhället hamnat i fokus.

SID 4 | Goda resultat i Umeå kommun

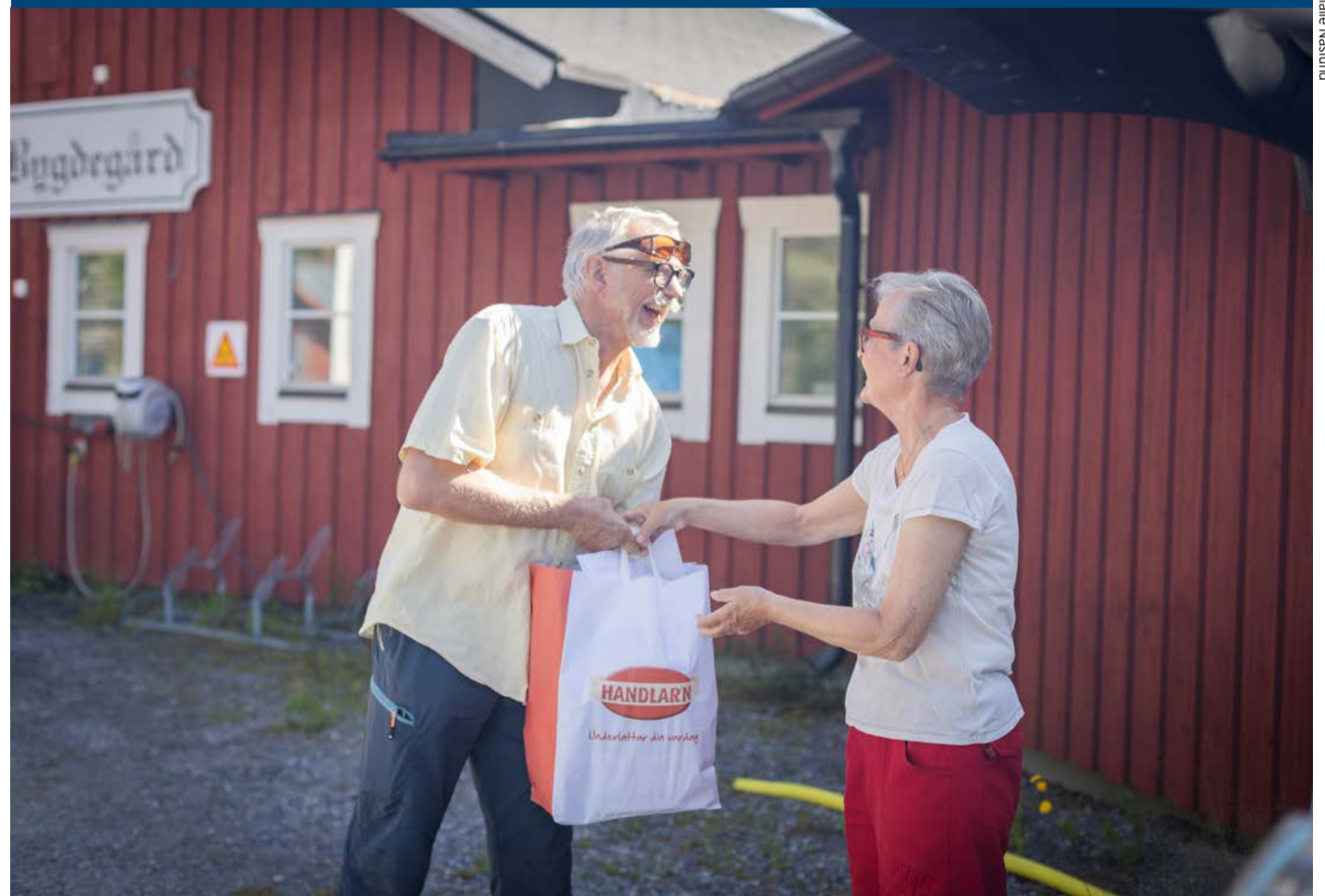

FOTO: Nathalie Näslund

Umeå kommun har stärkt kommersiell service genom nya servicelösningar och samverkansmodeller, skapat en inspirationsbank för landsbygdsprojekt och synliggjort butikernas betydelse i lokalsamhället.

BEHOV: Intresse för obemannade lösningar i Åtvidaberg

SID 3

SERVICEUTVECKLING: Sex roller för kommuner som vill främja service

SID 8

SERVICEPUNKT: Teckna avtal mellan kommun och kommersiella aktörer

SID 11

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Europa investerar i landsbygdsområden

Trivselesunds Allehanda är en publikation som skickas till kommuner och regioner 2025. Här har vi samlat resultat och lärdomar från projekt i Tillväxtverkets satsning på kommuner för serviceutveckling. Projektet har fått finansiering från landsbygdsprogrammet.

Utgivare: Tillväxtverket
Postadress: Box 4044,
102 61 Stockholm
Telefon: 08-681 91 00

Redaktion: Camilla Jägerhem,
Erika Holmgren, Fredrik Hillerborg,
Liv Edström

Grafisk form och produktion:
Södra Tornet
Tryck: Taberg Media Group

Publikationen finns också att läsa digitalt på tillvaxtverket.se/service

Tillväxtverket

Vi stärker företag, kommuner och regioner och skapar förutsättningar att möta framtidens utmaningar. För konkurrenskraftiga företag och hållbar utveckling – i alla delar av Sverige.

FAKTA: GRUNDLÄGGANDE KOMMERSIELL SERVICE

I begreppet grundläggande kommersiell service ingår dagligvaror, drivmedel och ombud för post-, apotek- och betaltjänster.

Det är service som behövs för att skapa platser där det är attraktivt att bo, arbeta och driva företag.

Tillgängligheten till kommersiell service varierar stort mellan olika delar av landet och framför allt mellan täta miljöer och landsbygder.

Tillväxtverket har flera uppgifter och uppdrag som handlar om att stärka tillgången till kommersiell service. Vi stärker också regionerna som kan bevilja stöd för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service i form av

- Särskilt driftsstöd
- Investeringsstöd
- Servicebidrag
- Hemsändningsbidrag

Ledare: Välkommen till Trivselesund

Hur långt har du till din mataffär och hur långt behöver du åka för att fylla på med drivmedel? Avstånden varierar beroende på vilken kommun du bor i, och inte minst inom varje kommun. För runt 300 000 människor i Sverige är det långt till närmaste butik.

KOMMERSIELL SERVICE Dagligvarubutiker och drivmedelsstationer är viktiga för att det ska fungera att bo, arbeta och driva företag i hela landet. Butiken samlar ofta annan grundläggande kommersiell service som apoteksvaror, kontantuttag och paket. I många landsbygder har dagligvarubutiken dessutom en roll som är större än så, som ett nav i bygden. En plats där man möts, utbyter information och underhåller relationen till varandra. Genom att stärka de lokala butikerna kan orter både utvecklas och bli mer robusta.

När det är glest mellan kunderna behövs speciella lösningar för att upprätthålla servicenivån och allt som oftast handlar det om sam-

Erika Holmgren och Camilla Jägerhem, uppdragsansvariga Tillväxtverket.

”Vägen hit är bitvis krokig, och fram kommer man tillsammans.”

arbete och att utgå från platsens förutsättningar. Men hur passar kommunen in? Det ville vi utforska med hjälp av en insats med 23 kommuner som testpiloter. Och nu kan vi se svaren.

Framförallt har kommunerna blivit stärkta i sina roller och i att använda relevanta verktyg i samspelet mellan regionala och lokala processer för serviceutveckling.

Resultatet av insatsen blev, förutom nya lokala samarbeten och arbetssätt hos de inblandade kommunerna, en breddad bild av vad kommuner kan göra för service.

På de följande sidorna berättar vi om några lärdomar och resultat från de 23 kommuner som deltagit i satsningen. Vi kallar det Trivselesunds Allehanda, en tidning med lokala nyheter från den fiktiva orten Trivselesund. Här har invånare och företag tillgång till den service de behöver för att utvecklas och stämningen är i topp. Vägen hit är bitvis krokig, och fram kommer man tillsammans.

Vad kommunen kan göra? Det är vad denna tidning är tänkt att visa exempel på, så läs och låt dig inspireras!

Kommuner för serviceutveckling

Under 2022–2025 har sammanlagt 23 kommuner från Sorsele i norr till Ronneby i söder genomgått en utvecklingsresa för att bli bättre på att samverka med lokalsamhällets aktörer och att hitta långsiktiga arbetssätt för att arbeta med utveckling av grundläggande kommersiell service.

Utöver finansiering via Tillväxtverkets handlingsplan i landsbygdsprogrammet har kommunerna tagit del av ett processtöd som bygger på erfarenheter från tidigare projekt och de framgångsfaktorer som Tillväxtverket identifierat.

Fem faktorer för framgångsrikt servicearbete

Faktorerna kan liknas vid delarna i en cykel:

Korg: Insatsen behöver utgå från det lokala behovet, för att skapa delaktighet och engagemang.

Sadel: Det krävs ett löpande och återkommande förankringsarbete externt så väl som internt, så att arbetet inte vilar på några få enskilda personer.

Nav: Samverkan är navet i arbetet, ett väl fungerande samarbete är det som ger fart åt arbetet.

Ram: Det behövs en plan och en organisation för arbetet, att man enas om ansvarsfördelning med uppgifter och roller.

Styre: En gemensam målbild ger riktning i arbetet, så att alla drar åt samma håll.

SE UPP FÖR ”SPIKAR” SOM PUNKTERAR ARBETET:

- Planera inte in för mycket, var realistisk avseende tid och resurser.
- Fördela arbetet på flera så att inte för stor roll vilar på enskilda personer.

Läs mer i Tillväxtverkets guide **Få servicearbetet i landsbygder att fungera** – Tillväxtverket

Sollerön är en av serviceorterna i Mora kommun.

Landsbygdsforum och forum för unga gav nytändning

I Mora kommun har man hittat nya sätt att stärka dialogen och samarbetet med lokalsamhällen. Det har resulterat i gemensamma handlingsplaner och att många aktörer på lokal nivå har engagerats.

MORA KOMMUN Mora kommun har en fungerande modell för att möta företag som vill investera, etablera sig eller skapa evenemang. Vid sådana tillfällen samlar man till "Forum Mora" där alla berörda kommunala verksamheter möter upp företaget och hanterar alla olika frågor i ett svep.

Riktigt lika smidigt har det inte alltid fungerat i frågor som handlar om landsbygdsutveckling. Därför testades ett nytt serviceprojekt för att fånga upp frågor som annars riskerar att flyta runt i organisationen obesvarade.

Mora kommuns näringslivsutvecklare Karin Eriksson gavs mandat att kalla samman till "Landsbygdsforum". Där samlades representanter från alla förvaltningar för att lösa service- och landsbygdsutvecklingsfrågor. Med hjälp av föreningslivet ordnades en serie av möten i de olika kommunalerna som pekats ut som serviceorter.

–Vi har genomfört 24 möten med våra sex serviceorter och jobbat mycket med kommunikation i olika kanaler, allt för att vara transparenta och se till att återkoppla. Det har vi fått kredd för från våra serviceorter, säger Karin Eriksson.

Möten i tre steg

Till en början låg fokus på att undersöka vad man tycker är viktigast för att bo och verka i Mora kommun och i sin bygd. Byarna fick också visa hur de gjort för att säkra att fler röster fått komma till tals. I exempelvis Venjan gjorde sockenföreningen en enkät som genererade många svar.

I nästa steg bjöds flera tjänstepersoner från kommunen med, beroende på vilka frågor som prioriterats högst i bygden.

– Vi pratade ihop oss mellan förvaltningarna innan vi åkte till mötena för att vi skulle vara överens om tagen. Ibland kanske svaret på frågorna som vi fått med oss var att det inte gick att göra något åt, eller att det inte ryms i kommunens budget, då är det tryggt att veta att man har ett gemensamt budskap och gärna att det är förankrat också med politiken.

Det tredje steget handlade om att tillsammans ta fram en konkret handlingsplan där det blir tydligt vem som ska göra vad. Alla punkter är inte kommunens ansvar men ofta kan man vara med och hjälpa till att förmedla kontakt eller komma med tips. Vid ett årligt möte stämmer man sedan av hur arbetet går.

Forum för unga

Kommunen genomförde också ett ungdomsforum per ort för att diskutera direkt med ungdomar vad som får dem att vilja bo kvar i kommunen. Den kommunala ungdomssamordnaren och skolorna hjälpte till att nå de unga som annars sällan deltar på medborgardialoger.

Landsbygdspott undersöks

Även om politikerna uttryckte ett stort intresse för landsbygden fanns inga särskilda medel avsatta för att hantera de behov eller idéer som kommer upp på forummöten. Det ska rymmas inom ram, vilket ibland gjort det svårt för förvaltningarna att engagera sig i nya insatser.

Ett sätt att kunna lösa en del knutar är en landsbygdspott så att lokala föreningar kan få resurser för att själva genomföra insatser. Det är något Mora kommun tittar på nu.

Enkät som katalysator för nya initiativ

Vad tänker invånare i bygden om bristen på grundläggande kommersiell service, och hur ser deras köpvanor ut idag? Det bestämde sig Åtvidabergs kommun för att ta reda på genom en enkät. Resultatet visar på intresse för en obemannad butik och ledde till initiativ för ny service på orten.

Glada miner på dialoggruppen i Falerum.

ÅTVIDABERGS KOMMUN I sydöstra delen av Åtvidabergs kommun ligger tätorten Falerum med omkring 230 invånare. Orten är en av kommunens utpekade noder för bebyggelse och service, men här saknas både butik och mack.

– Vi behövde ta reda på mer om förutsättningarna och behoven. Så vi bestämde oss för att göra en enkät, säger Jennie Rothman, utredare i Åtvidabergs kommun.

Enkäten tog sikte på att kartlägga hur de nuvarande köpvanorna ser ut och att undersöka intresset för eventuella nya servicelösningar som en obemannad butik eller någon form av lokal uthämtningsplats för förbeställda varor. Kommunen frågade också efter behovet av andra servicetjänster.

– En av framgångsfaktorerna var att vi började med ett gediget förankringsarbete på lokal nivå. Vi tog fram enkätfrågorna tillsammans med en lokal dialoggrupp och såg till att involvera de närliggande butikerna som skulle kunna påverkas av eventuell ny service, så att de inte skulle känna sig förbisedda, säger Jennie.

Åtvidabergs kommun använde både fysiska informationsbrev, digitala utskick och affischering för att nå ut till alla invånare.

– Många fyllde i enkäten, mer än 230 personer vilket är nästan hälften av dem som fick enkäten. Det var glädjande att se att så många visade sig vara engagerade i frågan, säger Irene Warmer, projektledare på Åtvidabergs kommun.

De flesta svarade att de köper sina dagligvaror i butik inne i Åtvidaberg. Men mer än hälften svarade att de skulle kunna tänka sig att handla i en obemannad butik i Falerum. Ungefär 20 procent svarade att de inte vet om de kommer att handla i en obemannad butik.

Resultaten från enkäten har presenterats för både politiker och tjänstepersoner samt för den lokala dialoggruppen i Falerum.

– Enkäten har inte bara gett konkreta resultat att diskutera, utan arbetet med den har också fungerat som en katalysator för nya initiativ och samarbeten i lokalsamhället. Den blev en konkret grund för fortsatta diskussioner om en möjlig servicelösning, avrundar Jennie.

Goda resultat i Umeå kommun

Vill nu inspirera andra

I Umeå har flera nya servicelösningar och samverkansmodeller testats och implementerats. Ett arbete som har stärkt den kommersiella servicen i lokalsamhällen. Nu delar kommunen med sig av sina bästa tips i en inspirationsbank.

UMEÅ KOMMUN Umeå kommun utgick från orter där butikerna hade utmaningar med att få verksamheten att gå runt. Under projektets gång har kommunen kartlagt servicebehov tillsammans med lokala krafter, testat konkreta servicelösningar och byggt upp kunskap och arbetssätt för hållbar serviceutveckling.

Konkreta resultat

I Sörmjölle har en ny samverkan etablerats mellan den lokala butiken och grannbyn Norrmjölle. Under sommaren 2023 började butiken leverera matkassar till Norrmjöles bygdegård och varor till den intilliggande campingkiosken. Den nya servicelösningen har mottagits väl av både boende och verksamma och kommer att fortsätta framöver.

Även i Överboda etablerades en ny samverkan, mellan butiken och Överboda intresseförening. Det resulterade i en ny mötesplats i en av butikens tidigare tomma lokaler, vilket har bidragit till ökad gemenskap och aktivitet i området.

Lyfter butikernas viktiga roll

Kommunen har arbetat med att synliggöra butikerna och deras viktiga roll i lokalsamhället. En kommunikationsplan togs fram tidigt i projektet, vilket resulterade i flera artiklar och reportage i media. Dessutom anställdes en sommarjobbare av Umeå kommun för att skapa en bildbank och en projektfilm som lyfter fram butikerna och vikten av att handla lokalt.

Inspirationsbank – skattkista för servicearbete

Umeå kommun har lanserat en webbaserad inspirationsbank för landsbygdsprojekt. Den innehåller tips och verktyg för hur kommuner kan stötta och stärka kommersiell service i landsbygder. I banken finns filmer, metodstöd, frågebatterier, workshopsupplägg och annat underlag som organisationer och kommuner kan ha nytta av, säger Linn Alexandersson, landsbygdsstrateg Umeå kommun.

FAKTA: FRAMGÅNGSFAKTORER FRÅN UMEÅ KOMMUN:

- En långsiktig samverkan kräver goda relationer och tillit. Ta därför tid att lära känna varandra – var på plats och syns ute i bygderna.
- Fånga upp andra frågor där kommunen kan hjälpa till, vara bygdens "väg in" i kommunen. Kan tyckas basalt, men är otroligt uppskattat.
- Stötta i svåra dialoger, exempelvis med andra myndigheter eller organisationer. Kommunens närvaro ger tyngd i samtalen.
- Ta chansen att synliggöra butiker och eldsjälar via artiklar och filmer.
- Bygg upp en bildbank som både kommunen och butikerna har nytta av. Till exempel med hjälp av sommarjobbare eller praktikanter från mediaprogram.
- Skapa rum för inspiration och erfarenhetsutbyte butiker emellan. Exempelvis en studieresa eller lokal handlardag.
- Finns utrymme i budgeten? Arvodera lokala aktörer för det arbete de lägger ner. Inte minst föreningar som gör mycket ideellt.
- Håll alla samarbetsparter uppdaterade om vad som görs via summeringar en gång per halvår.

Läs mer på [Umeå kommuns hemsida](#).

”Under projektets gång har kommunen kartlagt servicebehov tillsammans med lokala krafter, testat konkreta servicelösningar och byggt upp kunskap och arbetssätt för hållbar serviceutveckling.”

Läs mer om [Kommuner för serviceutveckling](#)

FOTO: Nathalie Näslund

Som handlare är Chao Yu en central person i Sörmjölle.

Svärdsjö, Enviken och Linghed är tre av orterna med dagligvarubutiker i Falu kommun.

Ny plattform ska stärka landsbygdsutvecklingen i Falun

I Falu kommun görs nu en satsning på att etablera en Bygdelots. En plattform för dialog och samarbete mellan kommun och lokalsamhälle. Den ska fungera som ett forum för landsbygdsfrågor och stärka landsbygdsutvecklingen i kommunen.

FALU KOMMUN Målet för kommunen är att stärka dialogen med lokalsamhället och möta bygderna i viktiga kommunala frågor. Detta har legat till grund för projektet Bygdelots i Falu kommun.

Första steget har varit att utveckla en intern struktur och ett arbetssätt. Och redan i detta skede kom

man fram till att forumet inte får bli för nischat. Därför beslutades att ett bredare landsbygdsperspektiv skulle präglade vilket slags forum som ska byggas upp.

Primär kanal mot lokalsamhället

Den Bygdelots som nu utvecklas och testas består av två delar, ett internt och ett externt forum. Det interna forumet blir kommunens egen arena för att lyfta landsbygdsfrågor och höja kunskapen kring kommunens serviceplan och landsbygdsprogram inom organisationen. Det externa forumet blir kommunens primära kanal mot lokalsamhället, genom intresseföreningarna och Kommunbygderådet, och lokalsamhällets kontaktyta mot kommunens olika förvaltningar. Här kommer viktiga kommunala frågor som berör kommunens landsbygder att diskuteras.

”Ambitionen är att detta ska stärka landsbygdsperspektivet i beslut som berör landsbygden.”

Ökad decentralisering och stärkt landsbygdsperspektiv

Förhoppningen är att den nya plattformen kommer skapa en kontinuerlig dialog och stärkt tillit mellan landsbygdens kommunalar och den kommunala förvaltningen.

Ambitionen är att detta ska stärka landsbygdsperspektivet i beslut som berör landsbygden. Och att det leder till en ökad decentralisering i förslag och beslut. Speciellt inför eventuella förändringar som kommer att påverka landsbygderna. Målet är att Bygdelotsen ska bli ett forum där kommunen kan:

- Hantera frågor och ärenden kring landsbygdsutveckling i samråd med lokala intresseorganisationer.
- Säkerställa och utveckla landsbygden i samråd med intresseorganisationerna.
- Möta bygderna i viktiga kommunala frågor.
- Det ska också vara ett forum där intresseorganisationerna kan:
 - Ha förvaltningsövergripande dialog med kommunen.
 - Prioritera sina lokala utvecklingsplaner (LUP) i samråd med kommunen.
 - Lyfta viktiga utvecklingsfrågor för kommundelen.

Om arbetssättet som nu testas i pilotform fungerar kommer Bygdelotsen bli permanent och läggs till Näringslivskontorets ”Lots-portfölj”, säger Hanna Wickström landsbygdsutvecklare Falu kommun.

Insatser har satt landsbygdsfrågorna i fokus i Ljusdals kommun

I Ljusdals kommun är avstånden långa och servicen gles, en förlust av två små butiker skulle innebära en katastrof i form av kraftigt försämrad service. Genom en målmedveten satsning på Los, Ramsjö och Kårböle, har kommunen utvecklat nya arbetssätt för att stärka dialogen med medborgarna.

LJUSDALS KOMMUN Inledningsvis präglades mötena av en del misstro mot kommunen, men genom att lyssna in behov och vid uppföljande möten ta med tjänstepersoner med större inblick i sakfrågorna, har bilden nyanserats. Det gjorde mötena mer konstruktiva och framåtsyftande. För att nå dit har Ljusdals kommun

- Utvecklat nya interna arbetssätt och rutiner.
- ”En väg in” för landsbygdsfrågor via kommunens kontaktcenter.

- Etablerat och genomfört samarbeten med lokalsamhället via byråden på flera platser.
- Inrättat ny tjänst som landsbygdsutvecklare.

– Efter de första mötena hade vi långa listor av saker som behövde åtgärdas med oss hem, men genom att kroka arm internt för en bred uppslutning över förvaltningsgränser, kunde vi mot slutet bocka av varje punkt på sittande möte, säger Suzanne Bäckman, projektledare.

Suzanne Bäckman, näringslivsutvecklare Ljusdals kommun.

Serviceanalys lade grunden för stärkta samarbeten

Mycket av den grundläggande kommersiella servicen i Malå kommun är koncentrerad till kommunens centralort, men Adak är ett undantag. Där satsade kommunen på att kraftsamla tillsammans med bygden. Resultatet blev lokala aktiviteter och övergripande förändringar som involverar hela den kommunala organisationen.

MALÅ KOMMUN – Vi har lärt oss massor om hur vi kan ha dialoger med butiker och boende, och vi har också genomfört aktiviteter tillsammans, säger Maria Larsson, projektledare.

En central del av arbetet har varit att ta fram lokal serviceplan, som fastställdes av kommunfullmäktige i juni 2024. Planen ska säkerställa tillgängligheten till kommersiell service genom att involvera hela den kommunala organisationen och samarbeta med lokala parter. Bland de konkreta åtgärderna i planen finns dialoger med butiken och macken, att lotsa behövande serviceaktörer vidare till stöd, och att göra det möjligt att stötta hemsändning av varor.

– Vi använde kartverket Pipos Serviceanalys, och testade också Tillväxtverkets landsbygdsbarometer. Det gav en bra bild av de skiftande förutsättningar som finns i den mångfald av platser som tillsammans utgör Malå kommun, säger Maria Larsson.

Kommunen har också tecknat avtal kring inköp av oregelbundna varor, alltså vanliga konsumentförpackningar av livsmedel från de lokala butikerna.

FOTO: Robin Eriksson

Workshop i Listerby med Daniel Granello, landsbygdsutvecklare

Kommunens landsbygds- politiska program förstärks genom lokala utvecklingsråd

Ronneby kommun har tagit ett viktigt steg för att stärka dialogen mellan kommun och landsbygd. Genom lokala utvecklingsråd har man kartlagt behov och möjligheter, skapat utvecklingsplaner och format visioner för varje bygd. Projektet har lett till stärkt samverkan mellan tjänstepersoner, lokala aktörer och politiker med ambitionen att integrera de lokala utvecklingsplanerna i kommunens handlingsplan för landsbygdsutveckling.

RONNEBY KOMMUN I lokalsamhällena i Ronneby har det funnits en frustration över att kommunen arbetat med fel saker och att man inte lyckats mobilisera engagemang. Med det som bakgrund initierade kommunen ett projekt för att skapa bättre dialog och bättre ta tillvara lokala behov på både lång och kort sikt.

I kommunen bildades fem utvecklingsråd som representerar fem olika platser och bygder i kommunen, där man djupdykt i behov och utvecklingsmöjligheter. Alla råd har gjort en utvecklingsplan med tillhörande visioner för sin bygd. En process som varit både utmanande och rolig, och där kommunen arvoderat processledare för att hålla farten uppe. Utvecklingsplanerna har sedan undertecknats av samhällsföreningarna i respektive bygd.

– Vi hade en gemensam mall för processerna i tre steg. De har fått stöd att förankra sitt arbete både i bygderna och hos kommunen och andra offentliga aktörer. Nya röster och nya perspektiv har fångats in och vi ser en stor potential att framöver arbeta mot prioriterade behov som tidigare inte upplevts vara inom räckhåll, berättar projektledare Robin Eriksson.

Blir del av kommunens handlingsplan

För att samla alla utvecklingsråden, politiker och tjänstepersoner samt andra stöttande aktörer, bjöd Ronneby kommun in till Forum för lokal utveckling. Där träffades alla för att diskutera de lokala utvecklingsplanerna. Det blev ett forum som bidrog till stärkt dialog och samverkan mellan alla aktörer.

”Genom lokala utvecklingsråd har man kartlagt behov och möjligheter, skapat utvecklingsplaner och format visioner för varje bygd.”

– Utvecklingsplanerna har flera gemensamma nämnare som skola, vård, bostäder och kollektivtrafik. Områden som kommunen också har på sin agenda. Därför är ambitionen nu att delar av utvecklingsplanerna blir en del av handlingsplanen för Ronneby kommuns landsbygdspolitiska program och att dialogen med utvecklingsråden upprätthålls, säger kommunens landsbygdsutvecklare Annika Sandqvist.

Kommunbyggerådet har varit en partner i projektet och med deras stöd kommer de lokala utvecklingsråden arbeta vidare. Organisatoriskt kommer de att verka i de samhällsföreningar som redan är aktiva på respektive ort.

FOTO: Anna Karin Homøy

Susanne Åhman, butiksbiträde och styrelseledamot i Adak Allehanda Ekonomisk Förening.

Studieresor ledde till nya samarbeten

I Ludvika stod kommunen inför utmaningen att bygga förtroende och samtidigt stärka samverkan med lokala aktörer. Lösningen blev gemensamma studieresor.

LUDVIKA KOMMUN – Vi såg att vi behövde bygga förtroende och tillit för kommunen, men också att de lokala parterna behövde hitta en gemensam grund utifrån sina olika perspektiv och ett gemensamt intresse för den lokala servicens framtid, säger Lena Kansbod.

Fokus i kommunens projekt var Fredriksberg, där arbetet med en ny detaljplan skulle påbörjas. Viktiga parter från orten och från den kommunala organisationen satte sig i samma bil och åkte dels till Järvsö i grannregionen och dels till Stora Skedvi.

De gemensamma erfarenheterna och de nya perspektiv som resorna gav upphov till kunde man arbeta vidare med på hemmaplan. Ett exempel är hur besöksnäring och lokal handel kan dra nytta av varandra.

– Tack vare studieresorna såg deltagarna intresset av att dela sina kalendrar och evenemang med varandra och på så sätt dra nytta av varandras aktiviteter för både bybor och besökare säger Lena Kansbod.

FOTO: Carina Heed

Lena Kansbod, landsbygdsutvecklare i Ludvika kommun.

Landsbygdsplan som mål och medel för utveckling

Tillsammans med lokala utvecklingsgrupper har Söderhamns kommun tagit fram en landsbygdsplan. De har landat i förslag på olika arbetssätt för hur man bättre kan samverka i landsbygdsfrågor. En viktig part är kommunbyggerådet ALLIS.

SÖDERHAMNS KOMMUN Här bestämde man sig för att involvera fler parter i utvecklingen av en ny landsbygdsplan. En plan som ska ligga till grund för beslut som bedöms påverka tillgången till service på landsbygden eller möjliggöra att leva, bo och arbeta här. I detta arbete deltog därför kommunens olika sektorer, politiken och kommunbyggerådet.

– Vi brainstormade kring en fråga i taget. Sedan diskuterade vi vilka tre förslag man tyckte var viktigast. Svaren har mynnat ut i mycket bra idéer över hur vi kan jobba vidare med arbetssätten framåt, säger Bitti Alvin på Söderhamns kommun.

En del av planen är att kommunbyggerådet ALLIS, som står för Aktiv Levande Landsbygd i Söderhamn, återkommande träffar kommu-

nens landsbygdsstrateg och en politisk styrgrupp.

Nu har Söderhamns kommun ambitionen att alla delar av kommunen ska bedöma konsekvenserna av beslut som berör kommundelarna utifrån ett landsbygdsperspektiv. Här kan kommunbyggerådet ALLIS också fungera som remissinstans.

– Det viktigaste som kommunen ska göra är att vara lyhörd för bygdernas och invånarnas behov. Att genom dialog och involvering verkligen undersöka behoven innan vi fattar olika beslut. På det sättet förstärker vi möjligheterna till serviceutveckling. För att varje kommunal nämnd ska kunna följa upp arbetet med Landsbygdsplanen läggs det in som en del i rapporteringen av det årliga bokslutet, säger Bitti Alvin.

FOTO: BITTI ALVIN

Många goda idéer kom ut från workshopen.

Oväntad vändning gav nya idéer på Öland

Den ursprungliga idén var att en obemannad butik skulle ge kraft åt utvecklingen i Gårdby på södra Öland. Men när dialogen väl var i gång visade det sig att det fanns andra vägar att gå vidare på. Med utgångspunkt i de lokala behoven skapades flera lösningar som aldrig skulle kommit på plats om det inte varit för den samverkan som kommunen initierade.

MÖRBYLÅNGA KOMMUN När Mörbylånga kommun sökte projektmedel för att arbeta med kommersiell service var tanken att det kunde vara ett steg i att utveckla orten Gårdby där man planlagt för fler tomter. Visst behövdes där en butik? Kommunen engagerade det lokala näringslivet och föreningarna.

Men när man började titta närmare på saken visade det sig att underlaget var för litet. Inget av företagen som kommunen diskuterade projektet med var intresserade. Och folket i Gårdby hade löst sina behov på annat håll.

– Trots att denna del av ön är att betrakta som riktig landsbygd så är Öland så smalt att det inte finns ett behov av en traditionell affär eller bensinstation. Det är bara 12 km till Färjestaden och de flesta familjer har någon som pendlar dit eller till fastlandet och gör sina inköp där, säger Stefan Ahlgren som är landsbygdsutvecklare på Mörbylånga kommun.

Tack vare samarbetet med lokala organisationer bubblade det snart av idéer som byggde på vad som

faktiskt behövdes på platsen. Flera av dem har man sedan kunnat förverkliga, som laddstolpar och en kontorshubb. Och tillsammans med andra aktörer är ytterligare satsningar på gång.

– Den största vinsten har varit att samtal och samverkan leder till fler samtal och samverkan. Att få olika personer och intressegrupper att träffas och diskutera är väldigt värdefullt.

”Den största vinsten har varit att samtal och samverkan leder till fler samtal och samverkan.”

FOTO: Mörbylånga kommun

Stefan Ahlgren är landsbygdsutvecklare i Mörbylånga kommun.

VÄLKOMMEN TILL
**Landsbygds-
veckan**

5–11 maj 2025

Se programmet här

LANDSBYGDSVECKAN
Tillsammans lyfter vi hela landet

Kommuner kan inte göra allt, men mycket

Kommuner kan inte lämna ekonomiskt stöd till enskilda näringsidkare. Däremot går det att göra insatser som allmänt är till för att förbättra för företagen i kommunen. Kommuner måste också följa lagen om offentlig upphandling, och kan alltså inte ge ett lokalt företag företräde i upphandlingar.

SERVICEUTVECKLING I flera situationer har kommuner en myndighetsroll gentemot företagen, vilket också begränsar hur man kan agera.

Med det sagt, kommuner kan göra många insatser kring att samordna tjänster och aktörer, planering, attraktiva livsmiljöer och näringslivsutveckling. Kommunerna spelar också in kunskap och prioriteringar till planering av olika infrastrukturer som behöver finnas runt servicen. Och planerar varuförsörjningen så att regionerna kan ge stöd.

Sex roller för kommuner som vill främja grundläggande service

Dialogarena (vara den som bjuder in olika aktörer)

- Ta upp behovet av kommersiell service i medborgardialoger och visa hur viktiga de boende själva är för att service ska kunna finnas. Lokalekonomiska analyser kan vara ett verktyg, enkäter ett annat.
- Se den kommersiella servicens betydelse för besöksnäringen och skapa kontaktytor för företagare att träffas och ge mervärde till varandra.
- Arbeta med ortsanalyser och platsutveckling för att stärka prioriterade geografier tillsammans med lokala aktörer. Utgå från platsens behov och förutsättningar.

Myndighetsutövare

- Se över vilka kommunala enheter som har kontakt med butikerna – näringsliv, vård- och omsorg, gatukontor, infrastruktur, miljö- och hälsa, inköp? Har alla samma bild av varför kommersiell service är viktig?
- Kartlägg tillsyn- och tillståndsavgifter för butiker och mackar utifrån ett landsbygdsperspektiv. Se till att till exempel livsmedelsinspektören känner sig trygg i att ge råd till handlare.

Kund

- Använd kommunens handlingsutrymme för att kompletteringshandla lokalt. Dela upphandlingar och gör det möjligt för butiker att lämna anbud.
- Teckna avtal med butiker eller mackar som utför kommunala tjänster eller är infopunkter. I många kommuner går det under betäckningen Servicepunkter.
- Tydliggör och ta ställning till hur ni hanterar hushåll som behöver hjälp med inköp. Kanske vill ni använda hemsändningsbidraget eller finansiera handlarrundor i er kommun. Se över gränssnittet mot hemtjänst och biståndsbedömning.

Samhällsplanerare

- Ta fram en serviceplan med kartläggning, ortsanalyser och analyser av olika scenarier och prioriteringar. Gör en sårbarhetsanalys i verktyget Pupos Serviceanalys. Vad skulle en nedlagd butik innebära för boende, företag och offentliga verksamheter?
- Inkludera den kommersiella servicen i planering och andra strategier. Hur hänger butiks- och mackstrukturen samman med andra strukturer? ÖP, LIS, näringslivsstrategi, biblioteksplan eller olika utvecklingsplaner? Ta med servicepunkterna i kollektivtrafikplaneringen. Använd serviceplanen när det är dags att göra prioriteringar av till exempel infrastruktur.

”Kommuner kan göra många insatser kring att samordna tjänster och aktörer, planering, attraktiva livsmiljöer och näringslivsutveckling.”

Näringslivsutvecklare

- Bjud in butikerna till dialog, utbyten och nätverkande på en tidpunkt som passar dem. Sprid kunskap om olika ekonomiska stöd till kommersiell service och koordinera företagsbesök med regionen.
- Pröva på vilket sätt kommunens näringslivsutvecklare kan ge handelns viktiga frågor större utrymme – det kan gälla utbildning, marknadsföring, transporter, yttre miljö.

Samverkanspart

- Delta aktivt på den regionala nivån och bidra till det regionala serviceprogrammet, RSP. Se till att dela med er av kunskap och beskriv vilka orter som är prioriterade för stöd eller andra insatser.
- Titta över gränsen mot grannkommunen. Hur hänger butiks- och mackstrukturen ihop? Spelar det roll för er sårbarhet?

Arena för dialog ledde till nya lösningar

När Vetlanda kommun bjöd in till dialog om den lokala servicen visade det sig att det inte bara fanns behov – det fanns idéer till nya lösningar.

VETLANDA KOMMUN – Vår roll som kommun är mycket att skapa förutsättningarna och planera för attraktiva miljöer. Kommunen kan också vara den som knyter ihop offentlig och kommersiell service och ser till att kommunikationen med lokalsamhället hålls i gång, säger Elin Bexell på Vetlanda kommun.

Ett exempel på det är den täta dialog med lokala aktörer i byn Stenber-

ga som gett resultat. Kommunen, butiken och byalaget samlades och tänkte tillsammans om olika sätt att utveckla platsen och hitta nya lösningar.

Det ledde till att den lokala butiken nu drifas och levererar varor till en varubod med självbetjäning som byalaget i grannbyn Nye äger. Det ökar försäljningen för butiken och underlättar för byalaget att kunna erbjuda lokal service – en vinst för båda parter.

Elin Bexell som arbetar som landsbygdsutvecklare vill inte ta åt sig äran för allt som hänt.

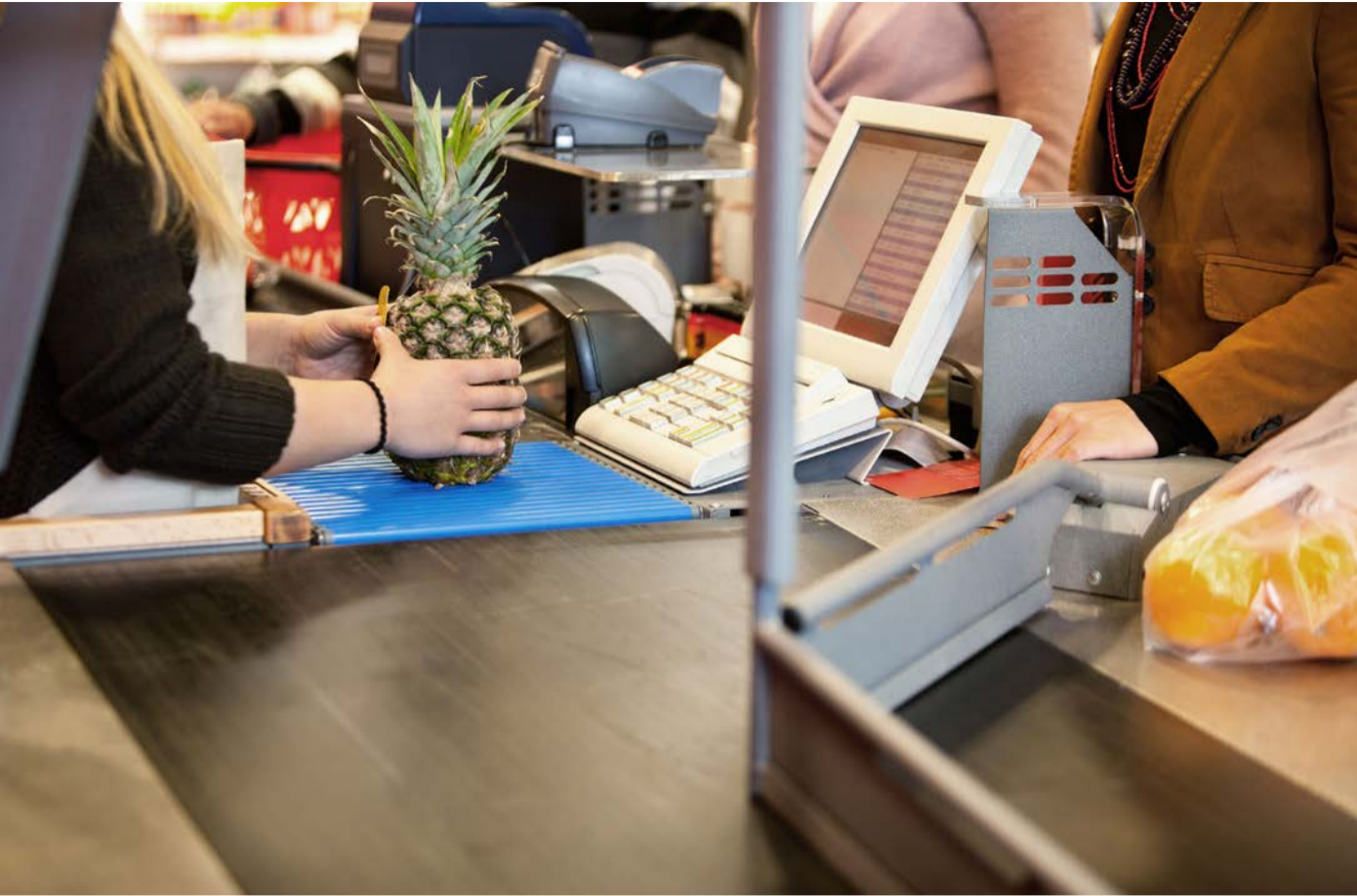
– Här är det företag och föreningsliv som agerar tillsammans, men jag tror nog ändå att kommunen har stått för en energi-injektion genom att starta upp dialogen.

”Kommunen kan också vara den som knyter ihop offentlig och kommersiell service och ser till att kommunikationen med lokalsamhället hålls i gång.”

FOTO: Linea Connvsson

Elin Bexell, landsbygdsutvecklare i Vetlanda kommun.

Utan kunder urholkas underlaget för lokal service.

Missförstånd kring små butiker – serviceanalys blev ögonöppnare

Många kunder väljer bort sin lokala butik till förmån för storhandel på annan ort. Ett val som delvis beror på missförstånd, och ett val som får konsekvenser för det lokala serviceutbudet. Det här ville man förändra i Norsjö kommun.

NORSJÖ KOMMUN Små butiker kan inte alltid ha samma breda utbud och låga priser som stora. Det gör det lockande att storhandla någon annanstans, inte minst när levnadskostnaderna stiger. Samtidigt förväntar man sig att affären ska finnas kvar.

Missförstånd omgärdar små butiker

– Många tänker att servicen alltid kommer att finnas tillgänglig och att de inte behöver oroa sig eller bidra. Andra tror att lanthandlarna drivs av större organisationer eller att de är en del av samhällsservicen och att "någon" kommer se till att de finns, säger Frida Ask Andersson projektledare.

Men sanningen är att handlarna är egenföretagare som måste få ekonomin att gå ihop. Och hålla koll på allt från lager, försäljning, bokföring, tillstånd och egenkontroll till modernisering och omvärldstrender. I särskilt sårbara geografier kan de få särskilt driftsstöd och i olika utsträckning

hjälp från regionen att göra de investeringar som behövs. I övrigt är det ett ömsesidigt beroende av bygden och utan kunder går det inte.

Sparar mindre än många tror

För att göra det tydligt gjorde Norsjö kommun en jämförelse av vad det kan kosta att veckohandla i den lokala butiken jämfört med en större butik. Med Pupos Serviceanalys tog man fram avståndsberäkningar och räknade fram kostnaden för att ta bilen till den stora butiken.

– Man sparar inte på att köra till annan butik. Däremot urholkas underlaget för den lokala affären som förutom livsmedel ser till att det finns annan service som apoteksvaror, pakettjänster och ofta drivmedel. Det blev en ögonöppnare, säger Frida.

Förhoppningen är att fler ska se sin egen del i att det kan finnas service lokalt.

Kommunen själv har också en plats i systemet runt butiker och mackar. Förutom att samla olika intressen och lokala aktörer blickade Norsjö kommun inåt för att se hur man kan underlätta.

– Från kommunens sida kan vi bli bättre på att påminna när tillstånd ska förnyas, hjälpa till med omvärldsbevakning och information om lagar och regler och så klart ska vi handla lokalt när det är möjligt inom ramarna för upphandlingslagen, avslutar Frida Ask Andersson.

”Många tänker att servicen alltid kommer finnas och att de inte behöver bidra.”

Pipos Serviceanalys

VERKTYG Pupos Serviceanalys är ett kartverktyg som ger möjlighet att enkelt få en överblick av var kommersiell service finns och vilka områden som har bättre respektive sämre tillgänglighet till olika typer av kommersiell service. I verktyget kan du enkelt ta reda på hur långt befolkning och företag har till sin närmaste service. Du kan även simulera hur en nedläggning eller uppstart, av exempelvis en livsmedelsbutik, påverkar tillgängligheten för befolkningen och företagen som finns runt den aktuella platsen.

Serviceanalys är utvecklat av Tillväxtverket och riktar sig till offentlig sektor.

Ansök om
behörighet på
www.pipos.se

FRÅGOR I FARTEN

TJÖRNS KOMMUN Anna Aldgren, vad har varit mest givande i ert arbete med service?

– Att vi haft tid att fördjupa oss i frågan om lokal service. Sen att vi haft en bredd i vår interna arbetsgrupp

gjorde att vi fick bättre förståelse och fler perspektiv in i arbetet. När man utgår från en plats, eller som hos oss en ö, blir det tydligt att de olika förvaltningarnas insatser också får en påverkan på varandra.

SOLLEFTEÅ KOMMUN Maaïke Smit, vad har varit mest lärorikt i ert arbete med service?

– En butik är inte "bara" ett företag. Det är en mötesplats, en butik och pulsen i en bygd. Samhället

behöver sluta upp runt en butik, som man inte gör med andra "vanliga" företag. Man behöver förstå symbiosen mellan bygden och butiken. En annan insikt är att vi som kommun har en väldigt viktig roll i det här arbetet, som omvärldsbevakare och i att stötta lokalsamhället.

FRÅGOR I FARTEN

LAHOLMS KOMMUN Matilda Martini, vad har varit mest lärorikt i ert arbete med service?

-Hur viktigt det är att bygga tillit mellan kommun och butik. Inte att vi som kommun har en stor roll i att jobba nära butiken. Men vi kan däremot sträcka ut en hand och erbjuda någon slags hjälp. Däremot behöver vi arbeta mer tillsammans med regionen när det gäller kommersiell service.

LJUNGBY KOMMUN Evelina Jahnsén, vad är viktigast i arbetet med service?

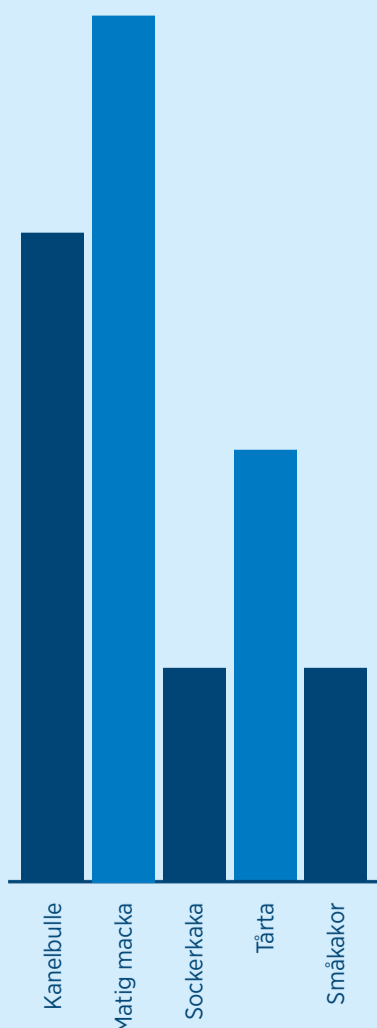

-Avsaknad av engagemang för en ort leder ganska lätt till att man inte satsar på orten. Det är därför viktigt att man som kommun visar att orten är viktig, och att detta bygger på ett engagemang.

UNDERSÖKNING: MACKA ELLER BULLE

Vilket fika funkar bäst när kommunen bjuder in för att prata om service?

Matiga mackor och kanelbullar ligger i topp bland kommunerna i programmet. Men allra viktigast är att fikaten är inköpt lokalt.

Internt forum lyfter servicefrågor i kommunen

Det är inte ovanligt att frågor som rör kommersiell service blir beroende av enskilda nyckelpersoner och deras engagemang. För att bemöta det har Vilhelmina kommun satsat på att skapa nya arbetsformer för att förankra internt. Ett kommunalt serviceforum blev en del av lösningen.

VILHELMINA KOMMUN – Kommersiell service är en grund för att mycket annat ska fungera, säger Bogge Bolstad, utvecklingschef i Vilhelmina kommun.

– För att få fler perspektiv på hur service hänger ihop med kommunens verksamhet ordnade vi en intern servicedag med alla chefstjänstemän och kommunalråden. Vi inkluderade också de som jobbar med beredskap och översiktsplanering.

Service dagen gav mersmak. Därför skapade man ett kommunalt serviceforum som samlar personer från näringslivskontoret, miljö- och byggnadsförvaltningen, skola, beredskapssamordnare, samhällsbyggnadsenheten och kommunledning två gånger per år. Forumet gör att fler blir involverade, att kommunen kan tala mer med en röst, och att frågor inte faller mellan stolarna.

– Det har inte alltid varit enkelt att få alla ombord och i samma takt, men ju längre tiden har gått så har vi fått bra acceptans och vi lyckades landa i en serviceplan och en tydligare struktur för hur kommunen ska samverka med lokala utvecklingsgrupper. För den interna förankringen har ett kommunalt serviceforum i den lokala serviceplanen varit en viktig del och att det tas ett politiskt beslut om denna, menar Bogge Bolstad.

Vilhelmina kommun har också fört in service som en stående punkt när kommunen och näringslivsorganisationerna träffas för att samverka om frågor som är viktiga för näringslivets utveckling.

Bogge Bolstad utvecklingschef i Vilhelmina kommun.

”Kommersiell service är en grund för att mycket annat ska fungera.”

Lokalekonomisk analys

VERKTYG Lokalekonomisk analys (LEA) kan användas för att bygga en gemensam grund tillsammans med lokala grupper och lokalt näringsliv. Den faktabaserade analysen är en bra start för visionsarbete, lokala handlingsplaner eller nya insatser. Underlaget hämtas från SCB. Lokalsamhället äger processen och det har visat sig ge ökad sammanhållning i bygden genom att den samlar det lokala näringslivet, föreningar, boende och kommunen.

Analysmetoden passar områden med mellan 200 och 3 000 hushåll, och som har en gemensam nämnare. Lokalekonomisk analys är lättare att genomföra om det redan finns någon form av organisering i bygden.

De lokalekonomiska analyserna leder ofta till konkreta idéer som blir verklighet och att man hittar vägar att arbeta vidare med bygdens utveckling. Det kan handla om att skapa mötesplatser eller tjänster som tidigare saknats, organisera bygdens olika engagemang eller projektansökningar. De kan leda till nya samarbeten, inte minst inom näringslivet.

Analysen visar hur medvetna val av dem som bor i området, kan skapa sysselsättning och lokal hållbar tillväxt. Den visar vilka varor och tjänster som skulle kunna utvecklas lokalt och bidra till att förbättra ekonomin och miljön på platsen.

Läs mer om Lokalekonomisk analys på tillväxtverkets webbplats

Närvaro och dialog gav resultat i Sorsele

Sorsele kommun har tagit några viktiga steg för att säkerställa tillgängligheten till kommersiell service. Med fokus på medskapande processer och dialog har arbetet mynnat ut i flera nya initiativ.

SORSELE KOMMUN Kommunen har tecknat avtal med lokala butiker som kan leverera varor till kommunala verksamheter. Detta initiativ har inte bara stärkt butikerna ekonomiskt utan också skickat en tydlig signal om deras betydelse för lokalsamhället.

I Amarnäs har vi testat kommunal närvaro vid servicepunkter, vilket har varit mycket uppskattat, säger Erika Hjukström, Verksamhetschef Sorsele kommun. I korthet handlar det om att kommunens tjänstepersoner träffar både bokade och spontana besökare för att sprida information och fånga upp behov.

Sorsele kommun har dessutom antagit en serviceplan som visar hur kommunen ska stärka den kommersiella servicen på utpekade orter, utveckla servicepunkterna och samverka med både lokal och regional nivå.

”Kommunens tjänstepersoner träffar både bokade och spontana besökare för att sprida information och fånga upp behov.”

FOTO: Jenny Hellman

Medborgardialogen i Hemling fokuserade på vikten av att handla lokalt.

Framtidens smarta servicepunkter

Örnsköldsviks kommun har arbetat med servicepunkter som har uppdragsavtal sedan 2011. Nu har man gjort ett omtag och utökat antalet servicepunkter. En viktig lärdom är att framtidens smarta servicepunkter handlar om arbetssättet runt dem, snarare än servicepunkten själv.

ÖRNSKÖLDSVIKS KOMMUN Efter ett drygt decennium av avtal med butiker och mackar, som utför uppdrag åt kommunen och fungerar som nav för service i sina områden, var det dags att utvärdera och planera för framtiden. Örnsköldsviks kommun satsade på en tjänstedesignprocess för att säkerställa att man mötte behoven i bygderna och att servicepunkterna var väl förankrade.

– Det var jätteviktigt att få med servicepunkterna i arbetet. För oss var det av största vikt att det var de som stod som avsändare till inbjudan till medborgardialogen. Och att vi tillsammans gjorde en inventering av vilka vi ville skulle vara där för att få mångfald och bredd i dialogerna, säger Camilla Asplund på kommunens Tillväxtavdelning.

Butiken och servicepunkternas närvaro har en direkt påverkan på byns attraktionskraft för att locka till sig inflyttare och för att skapa en levande landsbygd. Utan butiken ses möjligheten till inflyttning som begränsad. Och i dialogerna framkom en oro för att butiksnedläggningar skulle få negativa följd effekter för annan kommersiell och offentlig service, och möjligheten att driva företag och bo på platsen.

”Behoven hos bygderna är det som får styra.”

– Flera företagare har uttryckt att de inte skulle känna sig lika motiverade att satsa i byn om det inte finns grundläggande samhällsfunktioner som skola, butik och mack. Här spelar servicepunkten en viktig roll, säger Camilla Asplund.

– Något som har varit väldigt tydligt under den här processen är att behoven av en trygg mötesplats, information och kommersiell service är lika viktiga nu som när vi startade med servicepunkter 2011. Jag var nästan lite besviken att skillnaderna mellan gammalt och nytt inte är större. Men å andra sidan visar det tydligt att vi är på rätt spår. Behoven hos bygderna är det som får styra.

I Örnsköldsviks nya avtal med servicepunkterna har man pekat ut ett grundutbud som alla servicepunkter ska innehålla. Men man har också öppnat upp för servicepunkten att tillsammans andra lokala aktörer dela på avtalet för platsens bästa.

Servicepunkterna har ett stort behov av att träffa varandra, så Örnsköldsviks kommun skapade ett nätverk där de kan lyfta aktuella frågor och utmaningar de står inför.

– Vi såg att många av servicepunkterna erbjuder tjänster och service som egentligen inte borde ligga på en dagligvarubutik, och för att uppmuntra dem att satsa på de lokala servicebehov de ser skapade vi en pott som de kan söka medel ur för att göra insatser. De får vara med och fatta ett gemensamt beslut om hur potten ska fördelas varje år, säger Camilla.

FAKTA: SERVICEPUNKTER

Genom att teckna ett avtal om servicepunkter mellan kommun och kommersiella aktörer stärker kommunen tillgången till service i landsbygder. Det gör orten mer attraktiv för företag och invånare.

Läs mer på tillvaxtverket.se/service

FOTO: Sala kommun

Besökare på skördemarknaden passade på att snickra lådor och snacka service.

Skördelådor – snickrande för samtal och gemenskap

Blir samtalen mer konstruktiva när man skapar något med händerna – ja kanske det. I Sala kommun fick skördelådor vara konversationsstartare.

SALA KOMMUN I projektet låg fokus på en del av kommunen där det finns två livsmedelsbutiker, men där underlaget inte riktigt verkade räcka till för att någon av dem skulle kunna utvecklas. Sala kommun analyserade förutsättningarna och tittade på hur andra typer av service hade förändrats på orten och vad som skulle hända om butiken försvann.

– Hur skulle vi få alla inblandade att diskutera vad som behövs för att orten ska leva vidare? Vi ville skapa kontakter för ett långsiktigt arbete och kanske ge orten något för framtiden, säger Pernilla Blom på Sala kommun.

Sala kommun testade något nytt – de bad människor att hjälpa till att snickra skördelådor samtidigt som man frågade om deras tankar kring servicelösningar.

– Vi använde lådbygget både som en aktivitet på en höstmarknad och på ett styrelsemöte med en lokal förening. Det var ett otroligt bra sätt att komma folk nära.

Resultatet blev 25 trälådor, ett förslag till utlåningssystem, naturliga samtal och ett stärkt nätverk och engagemang för ortens framtid.

– Med lite eftertanke skulle vi ha byggt några lådor internt också! En lärdom är just att det är viktigt att engagera fler inom kommunen för att hantera frågor om kommersiell service och framtida utveckling, säger Pernilla.

Stark samverkan lyfter service i län Z

Regionerna ansvarar för att koordinera olika stöd och insatser riktade till kommersiell service i glesa områden. Kommunerna är viktiga samverkansparter. I Jämtland och Härjedalen träffas landsbygdsutvecklare från alla åtta kommuner, region och länsstyrelse för att diskutera servicefrågor och byta erfarenheter i serviceforumet Service Z. Arbetet har lett till mer gemensam utveckling, ökad kunskap och starkare samverkan.

REGIONAL NIVÅ I serviceforumet Service Z är det högt i tak. Alla möjliga servicerelaterade frågor diskuteras och deltagarna från de olika kommunerna delar med sig av erfarenheter och råd till varandra.

Kommunerna hämtar inspiration från varandras arbete med bland annat serviceplaner, stöd till handlare, hur man kan organisera hemsändning och etablera service- och trygghetspunkter.

– Det är otroligt tacksamt att kunna ta del av andra erfarenheter, för det finns en enorm kunskap i gruppen som helhet. Och att vi har lärt känna varandra i forumet har ett stort värde. Det är mycket lättare att slå en signal till någon jag känner om en detaljfråga, än till någon okänd landsbygdsutvecklare. Nu vet jag vem jag ska kontakta som kan hjälpa mig framåt i en viss fråga, säger Ulf Halleryd som är landsbygdsutvecklare i Åre kommun.

Malin Nyqvist Ljungberg var först med i forumet från kommunal sida, men är numera regional utvecklingsstrateg på regionen och samordnare för forumet:

– Det är en styrka att veta vad som händer i de andra kommunerna. Om man brottas med en fråga och inser att flera andra kommuner också gör det, kan man känna sig starkare i sin yrkesutövning i dialog med kommunala politiker, myndigheter och intressegrupper. Man kan teama ihop sig, bli en enad röst och göra gemensam sak av frågan.

”Det är otroligt tacksamt att kunna ta del av andra erfarenheter, för det finns en enorm kunskap i gruppen som helhet. Och att vi har lärt känna varandra i forumet har ett stort värde”

FAKTA: REGIONALA SERVICEPROGRAM

Regionala serviceprogram antas av regionerna för att stärka samordningen och prioriteringen av olika stöd och insatser riktade till kommersiell service i serviceglesa områden.

Programmen pekar ut de regionala prioriteringarna för de olika ekonomiska stöd som riktas till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer i landsbygder. Det handlar om investeringsstöd, särskilt driftsstöd, servicebidrag och hemsändningsbidrag. Stöden finansieras av regionernas och Tillväxtverkets anslag för regional utveckling.

Dessutom kan regionala serviceprogram lyfta flera insatser kopplade till samhällsplanering, samordning och platsutveckling.

Offentligt stöd och samverkan mellan olika företag, civilsamhället och offentliga aktörer är fortsatt viktigt för befolkningen i landsbygder. År 2023 fick 274 butiker särskilt driftstöd om totalt 54,8 miljoner kronor, vilket säkrade att 220 000 människor kunde ha kvar sin närmaste butik.

FRÅGOR I FARTEN

KÖPINGS KOMMUN Ellinor Gustafsson, vad har varit roligast i ert arbete med service?

– Att vi har fått en bättre relation och samarbete med regionen, flernivå. Även kontakten med bygderna har varit givande

och riktigt rolig. En lärdom är hur viktigt det är att våga ta kontakt och bjuda in.

MULLSJÖ KOMMUN Per Högberg, Vad är viktigast i arbetet med service?

– Det viktigaste är att se sammanhanget och den kärna för utvecklingen som service utgör. Butiken är inte bara butiken, utan

den består av många olika komponenter. Det är massa saker som måste lira ihop. Allt från små detaljer till stora strukturer.

”Det viktigaste vi gör som kommun är att bygga långsiktiga relationer...”

HÖGSBY KOMMUN Åsa Landberg, vad är viktigast i arbetet med service?

– Förståelsen för att alla orter är olika och hur förutsättningarna skiljer sig. Att tänka på helheten och det som är runt omkring, och inte bara på butiken i sig.

Vara ute och fånga upp idéer. Det kan vara de små och enkla idéerna som i slutändan leder till något riktigt bra. Vi har använt Pipos Serviceanalys. Det är bra med ett verktyg som ger fakta som underlag, istället för att bara gå på magkänsla.

ÄLMHULTS KOMMUN Henrik Johansson, vad har varit mest givande i ert arbete med service?

– Vi har haft stöd från en extern part i vissa störmöten men jag inser att vi kan göra det minst lika bra själva. Vi har fått mer självförtroende, och det har varit mycket givande att träffa alla engagerade människor på landsbygden som gör så mycket

– själva. Det viktigaste vi gör som kommun är att bygga långsiktiga relationer och att hålla i och hålla ut.

Guider och verktyg

VERKTYG På Tillväxtverkets webb hittar du beprövade metoder och konkreta tips på hur kommunen kan arbeta med service- och landsbygdsutveckling. Exempelvis att dela upp upphandlingar, teckna avtal om servicepunkter, använda skolskjutsar för handlarrundor eller sätta platsen i fokus.

Läs mer på tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/guiderochverktyg

HITTAR DU VÄGEN TILL TRIVSELESUND?

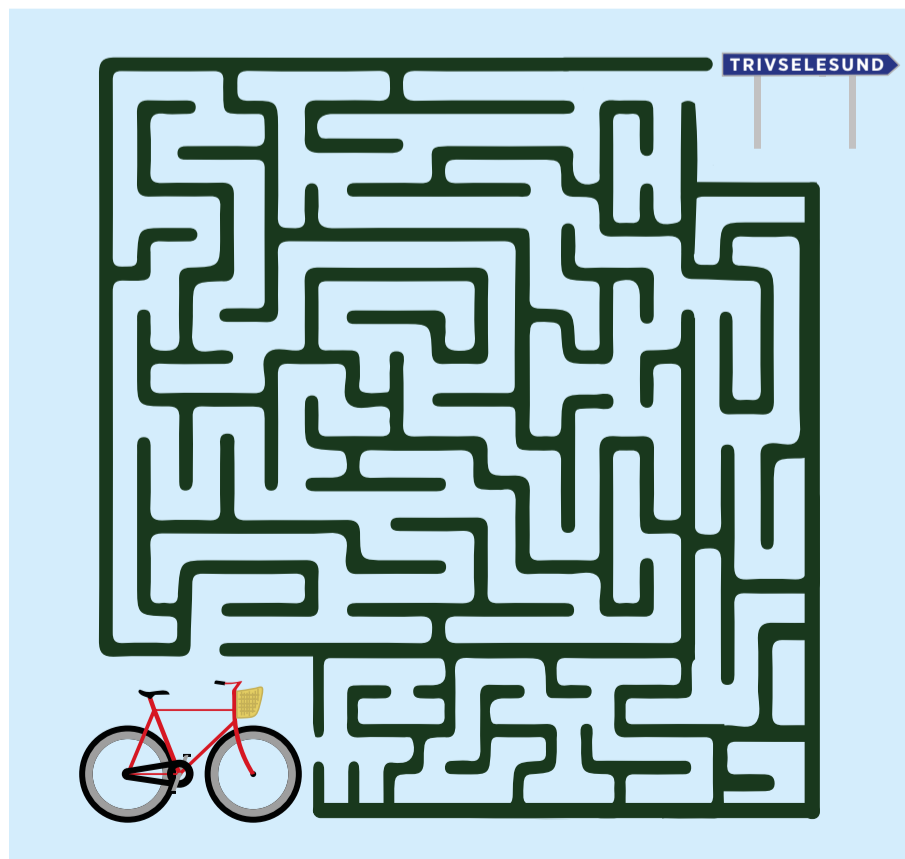

ILLUSTRATION: Emma-Louise Jägerhem